

Projektbeskrivelse Teknisk Kulturarv TEKA

Den aktuelle velstand i Danmark hviler på, at danske forskningsmiljøer og virksomheder på en lang række områder har formået at bringe sig teknologisk i front i løbet af de seneste 200 år. Historien om den udvikling er central for forståelse af det moderne Danmark. Hensigten med dette projekt er at kortlægge, hvordan den tekniske kulturarv bevares, studeres og formidles i Danmark og komme med anbefalinger til, hvordan indsatsen eventuelt kan styrkes.

Introduktion

Den nyeste historiske forskning viser, at Danmark er et af de rigeste lande i verden målt som BNP pr. indbygger, og at denne position hænger nøje sammen med den erhvervsmæssige og industrielle udvikling, vi har haft. Danmark har i en international sammenhæng formået at udvikle konkurrencedygtige virksomheder baseret på teknologisk lederskab. Både i det moderne samfunds nødvendige infrastrukturer og i de mange store danske virksomheder står anvendelse af moderne teknologi helt centralt.¹

Brugen af teknologi har ændret befolkningens hverdag og måder at leve på, og har bidraget til mere velstand og velfærd. Men teknologien har også truet miljøet på flere måder. Ny teknologi har igen bidraget til at rette op på de trusler, som industrisamfundet førte med sig. Derfor har teknologi sat nye dagsordner, og den har mere eller mindre direkte været et centralt omdrejningspunkt i den demokratiske debat.

Meget teknologi er på den ene side markant og synlig i landskab og byer i form af veje, lufthavne, biler, tog, elmast, vindmøller osv. På den anden side er teknologi en del af samfundets skjulte kapaciteter. ("Black box") Ofte tænker den almindelige dansker ikke over, hvilke komplekse systemer, der ligger bag, at der fx kan komme vand ud af hanen eller strøm ud af kontakten.

At øge den historiske bevidsthed om og fascination af teknologi vil kunne bidrage til større forståelse for teknologi og dens fordele og udfordringer og dermed klæde borgeren bedre på til at involvere sig i samfundets fremtid. Det kan være som borger, der deltager i samfundets

¹ Professor ph.d. Jeppe Nevers og professor em. dr.phil. Per Boyes bogserie "Vejen til velstand – marked, stat og utopi"

demokratiske processer, eller det kan være det unge menneske, der overvejer en teknisk uddannelse.²

Den tekniske kulturarv vidner om, hvordan Danmark over perioden 1800-2025 blev et af verdens rigeste lande med de udfordringer, som også fulgte med.

I juni 2025 modtog Zone-Redningskorpsets Venner fra Kulturministeriet meddelelse om, at foreningen, i samarbejde med andre interessenter, er blevet prioriteret med 1,0 mio. kr. til nedsættelse af en arbejdsgruppe, der skal gennemføre en undersøgelse af den tekniske kulturarv. Den 28. august 2025 blev indstillingen godkendt af Folketingets Finansudvalg.³

Af den medfølgende indstilling fremgår bl.a. følgende:

”Bevillingen gives som projektstøtte til nedsættelse af en arbejdsgruppe, der skal gennemføre en undersøgelse af teknisk kulturarv. Bevillingen gives til Zone-Redningskorpsets Venner i et evt. samarbejde med, HITEK (Ingeniørforeningen i Danmark (IDA)s selskab for historisk teknologi), Teknisk Museums Venner, Motorhistorisk Samråd og Dansk Vejhistorisk Selskab mv. med henblik på, at de nedsætter en arbejdsgruppe med deltagelse af de andre interessenter. Tilskuddet udmøntes med afsæt i en konkret projektbeskrivelse med budget for tilskuddets anvendelse. Bevillingen administreres af Slots- og Kulturstyrelsen.”

Opgaven med at bevare, forske i og formidle den tekniske kulturarv i Danmark varetages af en lang række aktører med hver deres dagsordener, styrker og svagheder. De forskellige udgangspunkter fører nogle gange til manglende dialog og forståelse mellem aktørerne fx om, hvordan den tekniske kulturarv bedst bevares og formidles. Dette projekt er sat i søen for at kortlægge feltet og med ambitionen om at øge forståelsen på tværs og styrke samarbejdet.

Teknisk Museums Venner, Motorhistorisk Samråd og Zone-Redningskorpsets Venner har i dialog med nedennævnte projektgruppe udarbejdet følgende forslag til hvorledes projektet kan gennemføres med henblik på drøftelse med ministeriet og styrelsen om udmøntning:

² Om problematikken omkring nytteværdien af kulturarven contra den blotte fascination af et kunstværk eller en genstand se Ph.d.-stipendiat Mie Vangshardts kronik i Kristeligt Dagblad den 13. november 2025: Kronologisk narcissisme præger tidens kunststillinger

³ Folketingstidende Tillæg E Folketinget 2025-2026 Aktstykke 290 vedtaget den 28. august 2025

Aktører

I dag varetages den tekniske kulturarv af flere aktører:

- 1) Frivillige som en del af foreningslivet fx Sporvejsmuseet, Danmarks Flymuseum i Stauning, en mængde private bil- og motormuseer, tog- og veteranjernbaneklubber, militærhistoriske foreninger, enkeltpersoner samt en række mindre private specialsamlinger som fx Ringsted Radio Museum, Dampromleklubben etc.
- 2) Store virksomheder som for eksempel Grundfos, Danfoss, ECCO, Velux, Danske Bank, Demant, A.P Møller Mærsk, MAN Diesel (Dieselhouse) og LEGO, som har lavet deres egne virksomhedsmuseer og arkiver.
- 3) Museer som ikke er underlagt Museumsloven men alligevel mere eller mindre drives efter reglerne for statsanerkendte museer, som fx Jernbanemuseet, Enigma, Stenomuseet, DTU's historiske samling, Medicinsk Historisk Museum.
- 4) Statsanerkendte museer, som dels omfatter de mange kulturhistoriske museer med lokalt sigte, og så især en række specialmuseer, der hver har deres ansvarsområde inden for den tekniske side af kulturhistorien. Denne sidstnævnte gruppe, som i denne sammenhæng er den vigtigste, omfatter:
 - Danmarks Tekniske Museum
 - Energimuseet
 - Industrimuseet i Horsens
 - Industrimuseet i Frederiks Værk
 - M/S Museet for Søfart
 - Museet for Forsyning og Bæredygtighed MOS
- 5) Statslige museer, hvor de relevante her er: Nationalmuseet (herunder Krigsmuseet, som også omfatter det tidligere Orlogsmuseum) og Det Grønne Museum

De statsanerkendte museer og de statslige museer skal leve op til Museumsloven under tilsyn af Slots- og Kulturstyrelsen/Kulturministeriet.

De private samlinger og virksomhedsmuseerne har meget forskellige tilgange til bevaring og formidling af den tekniske kulturarv, men de omfatter samtidig store og væsentlige samlinger og væsentlig specialviden.

Indsamling, opbevaring og formidling af den tekniske kulturarv bliver på de statslige og statsanerkendte museer kombineret med forskning, så de indsamlede eller formidlede genstande forstås i en bredere kulturhistorisk sammenhæng. Noget tilsvarende sker i en vis udstrækning hos aktørerne nummereret som nr. 2 og 3.

Forskning og research i teknologihistorie og formidling af samme foregår også i andre sammenhænge, hvor der dog ikke indsamles genstande. Her kan nævnes:

- Center for Erhvervshistorie, Copenhagen Business School, CBS
- Institut for Kultur- og Sprogvidenskaber, Syddansk Universitet SDU ved Jeppe Nevers, herunder bl.a. SDU Maritime research platform og Capitalism in the Danish Experience
- Institut for Politik og Samfund, Aalborg Universitet AAU ved Mogens Rüdiger
- Ingeniørforeningen IDA - Historisk Teknologi (HITEK)
- Teknologihistorisk Selskab

Problemstilling

Trods teknologiens store betydning i det moderne samfund og trods de mange aktører, der arbejder med at passe på, forstå og formidle den tekniske kulturarv, mener initiativtagerne til dette projekt, at den tekniske kulturarv i Danmark er for overset og samlet set er forsømt og truet. Ved at koordinere det statsligt finansierede arbejde med de frivilliges indsats, kunne vi opnå at indsamle, bevare og formidle langt mere teknisk kulturarv, ligesom vi samlet set kunne opnå større faglighed og bedre formidling.

Den tekniske kulturarv synes at være udfordret af flere forhold:

- 1) Hos de private samlinger foregår indsamling, opbevaring, registrering og formidling uden koordinering med de etablerede, statsanerkendte tekniske museer, og ofte uden indsigt i basale museale principper.
- 2) I det statsstøttede museumsvesen er der omvendt ofte utilstrækkelig forståelse for teknik, hvilket kan udfordre både indsamling, bevaring og formidling.
- 3) Nationalmuseet har nedprioriteret den tekniske historie. Har fx således opgivet formidlingen på Brede Værk.
- 4) Forskningsmiljøernes forskning i den tekniske kulturarv er sket med meget svingende indsats over de seneste årtier og opleves aktuelt at stå på usikker grund.
- 5) De private museer eksisterer kun så længe, der er personlig og økonomisk opbakning i de respektive organisationer og virksomheder. Der er set eksempler på, at institutioner kolliderer, hvorved nidkært arbejde går tabt.
- 6) Mange private enkeltmandsmuseer vil kun eksistere så længe ejeren lever – derefter bliver samlingen spredt.

Ved at øge dialogen og styrke samarbejdsfladerne mellem aktørerne, bør man samlet kunne opnå en styrket bevarings- og formidlingsindsats til fordel for befolkningens forståelse for industrisamfundets betydning for Danmarks velstand og desuden være med til at anspore unge til de tekniske uddannelser.

Projektets gennemførelse

Uanset at vi ikke har fået en statslig arbejdsgruppe, skal projektet, der finansieres af statslige midler, gennemføres efter samme faglige og saglige standarder, som havde der været tale om en statslig arbejdsgruppe med en departementschef for bordenden.

Det er desuden væsentligt at holde fast ved, at hovedopgaven er at undersøge den tekniske kulturarv, hvilket forstås som et projekt på metaniveau, der skal koncentrere sig om det overordnede perspektiv og ikke gå ned i detaljer og særlige områder eller museer og samlinger etc.

For at afdække forholdene omkring den tekniske kulturarv vil projektet, kort beskrevet, undersøge, hvordan det står til og på den baggrund komme med en række anbefalinger, som kan bruges af de involverede aktører og eksterne parter som fx politikere, fonde mv.

Projektet har som ambition:

- At sikre, at et repræsentativt udvalg af repræsentanter for de aktører, der er beskrevet foran, føler sig hørt og kommer til orde i projektet, og at de kan se sig selv i den beskrivelse af deres virkelighed, der som led i projektet skal anskueliggøres.
- Indkredse, hvad der skal forstås ved dansk teknisk kulturarv, såvel genstandsmæssigt som organisatorisk, og give nogle bud på den historiske, nuværende og fremtidige betydning heraf.
- Kortlægge de mangeartede eksisterende aktører på området, når det handler om bevaring af genstande og arkivalier og udførelse af forskning og formidling, og kategorisere aktørerne alt efter de betingelser, de er underlagt i forhold til finansiering, lovgivning og organisatorisk set up.
- Beskrive samarbejdsflader og mangel på samme mellem aktørerne og herunder skitsere skrøbeligheden i det eksisterende set up.
- Indkredse de blinde vinkler, som evt. falder mellem stolene hos de eksisterende aktører.
- Udfordre genstandsbegrebet med henblik på en fleksibel anvendelse af genstande i de respektive samlinger.
- Vurdere i hvilket omfang den tekniske kulturarv i forsvarlig grad samlet set er sikret for eftertiden, herunder i hvilket omfang de nuværende statslige og private midler der ofres på området anvendes tilstrækkeligt effektivt
- Beskrive den statslige økonomi under Kulturministeriet for bevarelse af den tekniske kulturarv, sammenlignet med ministeriets støtte til det øvrige museumsområde
- Give anbefalinger til indholdet af en national handlingsplan og strategi for, hvordan den tekniske kulturarv i Danmark bedst muligt fremover kan varetages i samspil mellem offentlige og private aktører

Projektorganisation

For at nå gennem ovennævnte punkter med fyldestgørende svar og beskrivelser i løbet af perioden frem til slutningen af 2027, hvor der foreligger en rapport, skal der bruges så lidt tid som muligt på bureaukrati. Vi foreslår derfor en model med en meget smal styregruppe men samtidig mulighed for at alle ovennævnte aktører kan komme til orde i forbindelse med projektet. Det er planen at gennemføre interviews med alle betydende aktører.

Projektet organiseres således:

Administration

- Frederik Madsen varetager på vegne af den projektansvarlige organisation Zone-Redningskorpsets Venner CVR 35187197, projektets økonomistyring og administration. Frederik Madsen kan i denne rolle deltage i alle møder, interviews, diskussioner mv. under projektet og skal som sådan holdes underrettet om projektets forløb mv.
- Bogføring vil ske i e-conomic eller tilsvarende. Lønadministration vil ske i Danløn.
- Der aftales den bedst mulige løbende a conto udgiftsrefusion fra Slots- og Kulturstyrelsen, gerne på månedsbasis, bagud. Overhead udbetales i forbindelse med projektets afslutning.

Udførende Projektgruppe

Den Udførende Projektgruppe består af Kristoffer Jensen (formand) og Flemming Petersen. Kristoffer Jensen er leder af Historisk Afdeling på Grundfos og før det bl.a. direktør på Industrimuseet i Horsens. Han har forsket i dansk industrihistorie og er formand for bestyrelsen for Dansk Motor- og Maskinsamling i Grenå og medlem af bestyrelsen på Museum Midtjylland.

Flemming Petersen er tidligere leder af Historisk Afdeling på Grundfos og før det mangeårig museumsinspektør på Elmuseet/Energimuseet. Han kender således både de statsanerkendte og virksomhedsmuseerne indefra, har et bredt netværk og er vant med at løse researchopgaver. Flemming Petersen ansættes som projektleder og vil være researcher og hovedforfatter på rapporten. I samarbejde med Styregruppen og ved inddragelse af medlemmerne af Virtuel Følgegruppe er det hans hovedopgave og ansvar at gennemføre projektets opgaver som beskrevet foran.

Kristoffer Jensen og Flemming Petersen deltager i Styregruppens møder.

Styregruppe

- Der nedsættes en Styregruppe bestående af følgende repræsentanter for hver af initiativtagerne:
Motorhistorisk Samråd: Steen Rode-Møller og Michael Deichmann
Teknisk Museums Venner: Jens Hvidberg og Ole Lauridsen
Zone-Redningskorpsets Venner: Frederik Madsen (formand).
- Den Udførende Projektgruppe og Styregruppen vil udvide gruppen med 2-3 relevante interessenter. Ved udvælgelsen vil der navnlig blive lagt vægt på diversitet i form af køn og alder, og at der findes mindst en repræsentant fra et statsanerkendt museum.
- Deltagelse i Styregruppens arbejde er ulønnet, men rimelige rejse-, fortærings- og hoteludgifter kan refunderes efter aftale.

Virtuel Følgegruppe

Som led i kortlægningen af områdets aktører og arbejdet i øvrigt, oprettes en Virtuel Følgegruppe som efter hvert styregruppemøde ved nyhedsbrev orienteres om arbejdet. Denne gruppe opfordres til at kommentere og give input til arbejdet, ligesom den inviteres til den planlagte konference.

Konference og formidling

- Der afholdes en større konference med bredest mulig tilslutning i 2027.
- Ved projektets afslutning og udgivelse af rapporten skabes mest mulig presseopmærksomhed med pressemeddelelser og direkte henvendelse til udvalgte journalister.
- Projektets udvikling vil i øvrigt i ikke nærmere defineret omfang kunne følges på zrv.dk

I øvrigt

De overordnede rammer for projektets nærmere gennemførelse, herunder om Udførende Projektgruppe og Styregruppen og forholdet mellem de to, GDPR mv. vil blive reguleret i en forretningsorden.

Under projektets indledende fase skal der søges dialog med de centrale aktører for at sikre bredest mulig opbakning til projektet fra de forskellige aktørgrupper.

Projektet gennemføres med udgangspunkt i den foreliggende bevilling. Hvis der undervejs i forløbet ses perspektiver i det, kan der beskrives en etape to og søges bevilling til den.

Tidsplan

2025

Oktober-december: Endelig køreplan, projektbeskrivelse og budget færdiggøres og sendes til godkendelse hos Slots- og Kulturstyrelsen primo december 2025

2026

Januar Etablering af Udførende Projektgruppe og Styregruppe
Arbejdsplan

Februar Første Styregruppemøde
Identifikation af relevante aktører
Invitation til relevante aktører til at deltage i enten Styregruppe eller Virtuel Følgegruppe
Indledende samtaler med centrale aktører
1. Nyhedsbrev

August Planlægning og igangsætning af interviewundersøgelser

September Besøg tekniske museer i Europa for medlemmerne af Udførende Projektgruppe og Styregruppe

August Interview undersøgelser iværksættes

September Andet Styregruppemøde

Oktober Møde / seminar for medlemmer af Udførende Projektgruppe, Styregruppe og eventuelt medlemmer af Virtuel Følgegruppe
2. Nyhedsbrev

2027

Marts Interviewundersøgelser færdiggøres

April Tredje Styregruppemøde
3. Nyhedsbrev

Maj Konference

September Færdiggørelse af rapport og aflevering til minister
4. Afsluttende Nyhedsbrev

Oktober-december Regnskab, revision og afslutning af projekt

Budget

Udførende Projektgruppe:

Løn til Flemming Petersen svarende til ét årsværk incl. ferie og diverse tillæg mv.	kr.	600.000	
Løn og diverse omkostninger til medlemmerne af Udførende Projektgruppe	kr.	100.000	700.000

Projektomkostninger

Rejseomkostninger, besøg tekniske museer i udlandet	kr.	100.000	
Afholdelse af konference	kr.	50.000	
Trykning af rapport mv. pressemeddelelse	kr.	25.000	
Diverse	kr.	50.000	225.000

Projektadministration

Projektledelse 5% overhead	kr.	50.000	
Revision	kr.	25.000	75.000

Er i alt	kr.		1.000.000
----------	-----	--	-----------

København V. den 7. december 2025

Frederik Madsen
formand, Zone-Redningskorpsets Venner